

Téma:

SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY
Foglalkoztatáspolitikai monitor

Időszak:

2012. szeptember

Dátum:

2012. október 15.

SZÁZADVÉG
ALOZTIVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdaságpolitikai zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖMÉNYKÉPZÉS TANULÁSPOLITIKAI ÉS TUDÁSMENEDZSMENT

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	1
2. A tartós munkanélküliség csökkentésének eszközei	2
3. Tartós munkanélküliség az Európai Unióban	2
3.1. Szakpolitikai eszközök	6
4. Munkaerő-piaci tendenciák.....	8
5. Foglalkoztatáspolitikai eszközök	11
6. Nemzetközi munkaerő-piaci trendek	11
7. Nemzeti Foglalkoztatási Alap 2012.....	14
8. SWOT analízis	17

1. Vezetői összefoglaló

A tartós munkanélküliség a válság óta jelentősen megemelkedett, és hosszú ideje magas szinten tartózkodik, amely így súlyos problémákat jelent hazánkban. Összességében, ahogy nő a munkanélküliség időtartama, egyre nehezebb a nyílt munkaerőpiacon megfelelő állást találni, és az ember életkörülményeinek romlásával az egészségi állapot is folyamatosan rosszabbodik. Mindez elszegényedéshez és pszichológiai leépüléshez vezethet. A felvázolt következmények miatt általában az államnak kell beavatkozni, és támogatni a munkanélküliek ezen kiemelt csoportját. Ennek azonban magas szociális és gazdasági költségei lehetnek.

A tartós munkanélküliek száma közel 10 millió volt 2011-ben az Európai Unióban, a gazdaságilag aktívakon belül átlagosan 4,2 százalékos volt az arányuk. A strukturális okai a tartós munkanélküliség kialakulásának a következők lehetnek: megfelelő képzettség hiánya, földrajzi különbségek, adó és jóléti ellenőrzőzók, erős munkavállalói védelem, magas társadalombiztosítási járulékok, gazdaság szerkezeti átalakulása. A tartós munkanélküliség megakadályozására és csökkentésére az alábbi eszközökkel tud hatni a foglalkoztatáspolitikai: képzési programok, bértámogatás, direkt munkahelyteremtés, közfoglalkoztatás, megelőzés, tanácsadás, mentori szolgáltatás. A tartós munkanélküliség megelőzésében fontos szerepe van a munkaügyi hivataloknak.

Magyarországon a munkaerő-piaci aktivitás kis mértékben, de tovább bővült 2012 augusztusában, valamint a foglalkoztatottak száma is emelkedett. A Munkaerő-felmérésből származó statisztikákat azonban nem támasztják alá a gazdasági folyamatok. Csak a közfoglalkoztatás nőtt érdemben, miközben a versenyszféra foglalkoztatottsága visszafogottabb volt. A munkanélküliség bár tovább csökkent, de továbbra is laza a munkaerőpiac. A bérek csak az adminisztratív intézkedések miatt növekedhettek érdemben, ami a rendszeres keresetek emelkedésében nyilvánult meg.

A foglalkoztatáspolitikai eszközökben résztvevők száma az előző év azonos időszakához képest jelentősen, 9 százalékkal nőtt. Leginkább a képzésben részesülők száma emelkedett, amely pozitívumként értékelhető. A helyközi utazási támogatások alacsony szám, valamint csökkenés viszont negatívumként értékelhető, mivel a mobilitás ösztönzése az egyik elsődleges szempont.

A világ munkaerőpiacain továbbra is kettős folyamat bontakozik ki. A foglalkoztatás tendenciái 2012 augusztusában is ellentétes irányban haladtak Európában és az Egyesült Államokban. Ez a jelenség párhuzamba állítható a két régió gazdasági teljesítményével is, hiszen a reálgazdasági visszaesés második hulláma elérte Európát és ezzel a foglalkoztatási helyzetet is rontotta. Ezzel szemben az észak-amerikai országban a foglalkoztatottság bővült,

a konszolidáció folytatódott, az építőipar is kezdett helyreállni. Az Európai Unió gazdaságaiban tovább folytatódott a munkaerőpiac negatív tendenciája.

2. A tartós munkanélküliség csökkentésének eszközei

A tartós munkanélküliség a válság óta jelentősen megemelkedett, és hosszú ideje magas szinten tartózkodik, amely így súlyos problémákat jelent hazánkban. Ezért a foglalkoztatáspolitikának érdemes külön is kezelnie ezt a témakört. Az alábbi eszközökkel lehet sikeresen csökkenteni vagy megakadályozni a hosszú távú munkanélküliséget:

- **személyre szabott programok (képzés, tanácsadás);**
- **mentori szolgáltatások;**
- **munkaügyi kirendeltségek fejlesztése, kapacitások bővítése (infrastrukturális és személyzeti egyaránt);**
- **ösztönzők erősítése;**
- **álláskeresői járadék folyósítási idejének növelése;**
- **bértámogatások célzottságának bővítése;**
- **minimálbér differenciálása.**

A felsorolt eszközök külön-külön nem feltétlen tudják csökkenteni a tartós munkanélküliséget. Ehhez az eszközök összehangolására, folyamatos nyomon követésére és évközi értékelésére van szükség. Ezért is fontos, hogy a Nemzeti Munkaügyi Hivatal kapacitásait és tevékenységének minőségét folyamatosan fejlesszék.

3. Tartós munkanélküliség az Európai Unióban¹

A tartós vagy hosszú távú munkanélküliség az az állapot, amikor valaki több mint 12 hónapja keres állást. Ez a hivatalos definíciója a fogalomnak az Európai Unióban. Miért is fontos külön foglalkozni ezzel egy döntéshozónak? Ha valaki már régóta nem talál munkát magának, annak jelentős negatív következményei lehetnek:

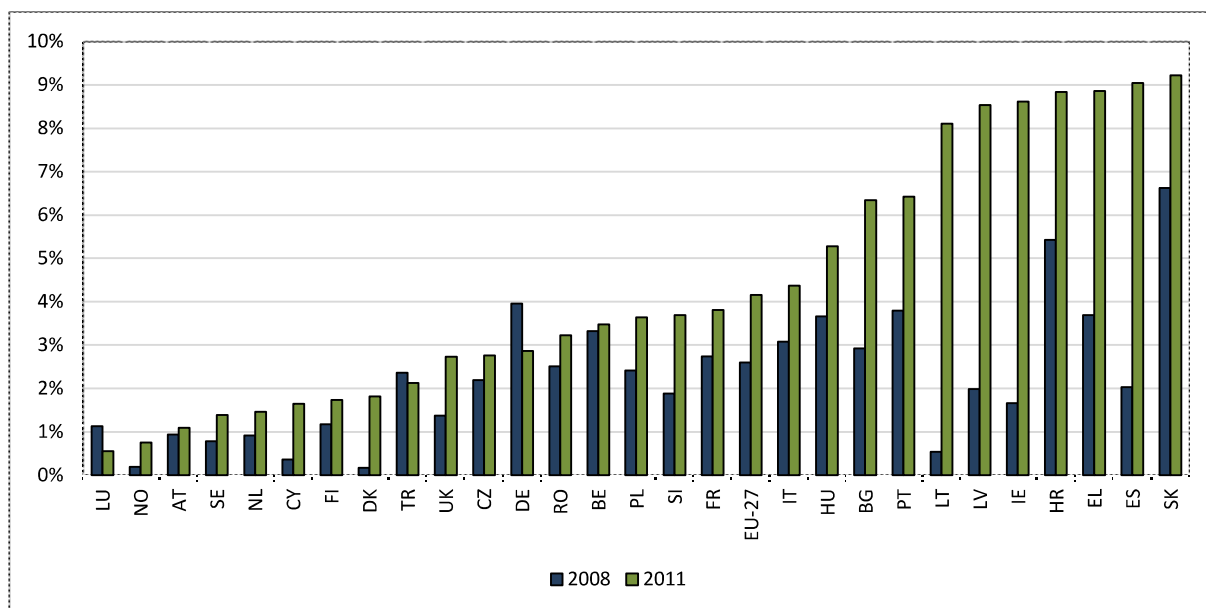
- **romló egészségi és mentális állapot;**
- **romló karrierpálya;**
- **egyre nehezebben talál megfelelő állást.**

Összességében, ahogy nő a munkanélküliség időtartama, egyre nehezebb a nyílt munkaerőpiacon megfelelő állást találni, és az ember életkörülményeinek romlásával az egészségi állapot is folyamatosan rosszabbodik. Mindez elszegényedéshez és pszichológiai leépüléshez vezethet. A felvázolt következmények miatt általában az államnak kell beavatkozni, és támogatni a munkanélküliek ezen kiemelt csoportját. Ennek azonban magas

¹ A fejezet nagyban támaszkodik az Európai Bizottság *EEO Review: Long-term unemployment, 2012* anyagában leírtakra.

szociális és gazdasági költségei lehetnek (segélyek, szociális szolgálat, aktív munkaerő-piaci eszközök).

1. ÁBRA: A HOSSZÚ TÁVÚ MUNKANÉLKÜLISÉGI RÁTÁK

Forrás: Eurostat

A tartós munkanélküliek száma közel 10 millió volt 2011-ben az Európai Unióban, a gazdaságilag aktívakon belül átlagosan 4,2 százalékos volt az arányuk. Az alábbi ábrán látszik, hogy Dánián, Luxemburgon, Németországon és Törökországon kívül mindenütt nőtt a több mint 12 hónapja munkát keresők aránya 2008–2012 között. Így szinte minden országban súlyos gondot okoz ez a jelenség, amely a strukturális problémák mélyülésére utal. Azonban az egyes országcsoportok között jelentős különbségek vannak. A rendszerváltó országokban a 90-es évek elején hirtelen átalakuló gazdaság nem kínált munkát a képzetlen munkaerő tömegeinek. A tartós munkanélküliség ezekben az államokban nem csupán a piacgazdaság velejárója, ezt sokkal inkább a kelet-európai gazdaságok sajátosságai magyarázzák. Az egyik ilyen jellemző a kis- és családi vállalkozások hiánya, és a bővülésüket akadályozó bürokrácia.² Nyugat-Európában ugyanis a képzetlenek közel olyan arányban dolgoznak, mint a diplomások, de jellemzően kisvállalkozások adnak nekik munkát. A gyorsan változó szabályok, lobbik által befolyásolt piacok, és a nagy adminisztratív terhek a rendszerváltás után sem kedveztek a kisvállalkozói-családi vállalkozói szektor megerősödésének.³

A másik ok a gyenge közoktatás, ami a munkavállalók termelékenységét és alkalmazkodási képességét is korlátozza. A képzetlenek általános készségei (írás, szövegértés, problémamegoldás) gyengék, így nehezen igazodnak el a munkapiacra, és átképzésük is

² Maloney, W. F. (2004): Informality revisited. World development, vol. 32. no. 7. 1159–1178. o.

³ Fazekas Károly, Scharle Ágota (2012): A magyar foglalkoztatáspolitikai két évtizede, 1990–2010. Budapest Intézet, OFA

költséges. A gazdasági átmenet idején lezajlott gyors technológiaváltás növelte a képzetlenek hátrányát, mert az új munkahelyek az írás-olvasás igényes munkakörökben keletkeztek.⁴

Milyen strukturális okai lehetnek a tartós munkanélküliség kialakulásának?

- megfelelő képzettség hiánya;
- földrajzi különbségek;
- adó és jóléti ellenőztönzők;
- erős munkavállalói védelem;
- magas társadalombiztosítási járulékok;
- gazdaság szerkezeti átalakulása.

A képzettség hiánya akkor járulhat hozzá a tartós munkanélküliség kialakulásához, amikor a magasabb végzettségűek és a nagyobb munkatapasztalattal rendelkezők aránya magas, továbbá a munkaerőpiacon visszafogott a kereslet az alacsony képzettségűek iránt. Ezt a hatást felerősítheti a munkaügyi hivatalok nem megfelelő működése, mivel nem feltétlen növelik annak az esélyét, hogy a munkavállaló és a munkáltató megtalálja egymást. Emellett az oktatási rendszer rugalmatlansága és az életen át tartó tanulási lehetőség hiánya is növelheti a tartós munkanélküliség arányát. Sok európai országban okoz problémát az, hogy az oktatási rendszer és a munkakereslet nincs összhangban. Például Belgiumban, Bulgáriában, Görögországban, Franciaországban és Spanyolországban emelték ki ezt a problémát a munkaközigazdászok.

A munkakereslet és kínálat közötti földrajzi eltérések, és a mobilitást ösztönző programok hiánya szintén növeli a tartós munkanélküliség kialakulásának veszélyét. Ehhez szintén hozzájárulhat a munkaügyi kirendeltségek decentralizált irányítása és hatástalan működése. A területi különbségek kialakulhatnak az alacsony mobilitási hajlandóság, a magas ingatlanbérleti díjak, a drága tömegközlekedés, vagy annak hiánya és a bérlakás piac fejletlensége miatt is. Sok európai ország küzd ilyen problémákkal, például Belgium, Bulgária, Észtország, Franciaország, Olaszország, Lengyelország és Magyarország. Ezt a hatás felerősíthette az is, hogy a válság idején számos országban visszaesett az ingatlanpiac. Az alacsony kereslet miatt nehezebb értékesíteni az ingatlanokat, amely csökkenti az elköltözés esélyét.

Az adó- és szociális rendszerek nagylelkűsége szintén a tartós munkanélküliség kialakulásához vezethet. Az alacsony képzettségűek magas adóterhei a bőkezű szociális rendszerrel együtt, gyakran arra ösztönzik az embereket, hogy ne fogadják el az alacsonyabb jövedelmet biztosító munkahelyeket. **A szociális szolgáltatások széleskörű palettája is ellenőztönzőként hathat.**

⁴ Köllő János (2009): A pálya szélén. Iskolázatlan munkanélküliek a poszt szocialista gazdaságban. Osiris, Budapest.

A munkakeresletet negatívan befolyásolhatja a munkavállalók erős védettsége, így az új munkaerő felvételének és helyettesítésének magas költségei növelhetik a tartós munkanélküliséget. Az alacsonyabb elhelyezkedési eséllyel rendelkezők lehetőségeit tovább csökkenheti a fent említett tényező. Szlovákiában az új munkatörvény is növelhette a hosszú távú munkanélküliség arányát, mivel a vállalatok óvatosabban bővítették alkalmazottaik számát. Hasonló problémák merülnek fel Olaszországban is, ahol magasak az elbocsátás költségei, és így a munkaerő pótlása. Portugáliában a rugalmatlan munka-erőpiaci szabályozás miatt is nőhetett a tartós munkanélküliek aránya.

A magas szociális jellegű járadékok sok országban megdrágítják a munkaerőt, amely így a szürke, vagy fekete foglalkoztatottságot erősítheti. Ezzel együtt az alacsony bérek is növelhetik a tartós munkanélküliséget, mivel a munkavállalók nem hajlandóak elfogadni a rosszabbul fizető állásokat.

Sok országban problémát jelent a gazdaság szerkezeti átalakulása, amely elsősorban a válság következtében alakulhatott ki. A fejlődő gazdasági ágazatoknak már más munkaerő igényei vannak, mint a „hagyományos” iparágaknak. Emiatt erősödhetett a munkakereslet és -kínálat közötti eltérés.

A következőkben áttekintjük azokat a csoportokat, akiket leginkább fenyeget a tartós munkanélküliség. Több dimenzió mentén érdemes megvizsgálni a problémát: korcsoportok, nemek szerint, területileg, képzettség alapján és etnikai csoportok szerint.

Az egyes nemek és korcsoportok között jelentősen eltérhet a tartós munkanélküliség kialakulásának az esélye. Például az idősebbek között magasabb a tartós munkanélküliség aránya, mint a fiataloknál, bár a válság alatt csökkent a különbség. Ez azonban kedvezőtlen tendenciákra utal, mivel nem az idősek elhelyezkedési esélyei emelkedtek, hanem a fiatalok esélyei csökkentek. Az idősebb munkanélküliek iránti kereslet azért lehet visszafogottabb, mert nagyobb kockázatot jelentenek a munkáltatóknak. **A nők esetében magasabb a tartós munkanélküliség kialakulásának az esélye, mint a férfiaknál.**

Az egyes országokon belül megfigyelhető regionális különbségeknek több esete is létezik az Európai Unióban. Spanyolországban északról délre nő a tartós munkanélküliek aránya, amely összefüggésben van az egyes régiók fejlettségi szintjével. Szlovákiában a vidék-város közötti különbség figyelhető meg. Míg a pozsonyi régióban 2,4 százalék volt a tartós munkanélküliek aránya, addig a többi régióban kétszámjegyű volt ugyan ez a mutató 2011-ben. Hasonló kép volt Romániában is tavaly, mivel a bukaresti régióban jóval alacsonyabb a vizsgált csoport aránya, mint más, elmaradottabb területeken. **A különbségek az egyes régiók ipari fejlettségétől és a szolgáltató szektor színvonalától függnak. A fejlettebb vidéken kisebb az esélye a tartós munkanélküliség kialakulásának.**

A végzettség szerinti differenciálódás is megfigyelhető, és talán ez alapján van a legnagyobb különbség. A válság előtt is voltak már jelentős eltérések a különböző végzettséggel

rendelkező csoportok között, de 2008 után tovább nőtt a szakadék. Még olyan országokban is többszöröse a képzetlen tartós munkanélküliek aránya az átlaghoz képest, mint Németországban vagy Ausztriában, ahol viszonylag alacsony a több mint 12 hónapja munka nélkül lévők rátája.

A tartós munkanélküliségben nem csak területi, végzettségbeli és kor szerinti különbségek vannak, hanem az egyes országokon belül **a bevándorlók és az etnikai kisebbségek is hátrányosabb helyzetben vannak.** Szlovákiában a roma kisebbség tartós munkanélküliségi rátája 3–3,5-szerese volt az átlagoshoz képest 1999-ben, és ez az aránya azóta csak nagyobb lehet. Belgiumban, Dániában, Németországban, Észtországban és Svédországban a bevándorlók vannak hátrányosabb helyzetben a lakosság többi részéhez képest.

3.1. Szakpolitikai eszközök

A tartós munkanélküliség megakadályozására és csökkentésére az alábbi eszközökkel tud hatni a foglalkoztatáspolitikai:

- **képzési programok;**
- **bértámogatás;**
- **direkt munkahelyteremtés, közfoglalkoztatás;**
- **megelőzés, tanácsadás, mentori szolgáltatás.**

Az egyik legfontosabb oka a tartós munkanélküliség kialakulásának az, hogy ha valaki **alacsony képzettséggel rendelkezik és/vagy végzettsége nem a piaci munkaerő-keresletnek megfelelő.** Ekkor az állam **képzési programokat** indíthat, amely növelheti a munkanélküliek elhelyezkedési esélyeit. **A tréningek megcélozhatnak egyes csoportokat, mint például a fiatalokat, vagy a romákat, de akár bizonyos szektorok igényeinek megfelelő képzési programokat is lehet indítani.** Szinte majdnem minden európai uniós államban vannak tréningek, de közülük is kiemelkedik Németország, ahol ez a legjelentősebb aktív munkaerő-piaci eszköz, ha a résztvevők számát és a költségeket nézzük. Az országban a programok egyes hátrányos helyzetű csoportokat céloznak meg: például az iskolai rendszerből kikerülő alacsony képzettségű fiatal munkanélkülieket, bevándorlókat, elmaradott térségben élőket.

Az Egyesült Királyságban egy komplexebb program indult 2011-ben a fiatal munkanélküliek számára (Youth Contract⁵), amely 2015-ig lesz aktív. Ebben a programban a képzési programok mellett, gyakornoki programokat indítanak a 18–24 közötti munkanélküliek számára, valamint bértámogatást adnak a vállalatok számára. **Fontos, hogy a cégekkel egyeztetve, szektorspecifikus képzési programokat indítanak, amelyek így jobban igazodnak a munkaerő-kereslethez, valamint segítenek megszerezni a megfelelő tudást egy vállalkozás elindításához.**

⁵ <http://www.dwp.gov.uk/youth-contract/key-initiatives/>

Az eszköz hatékonyságáról készült tanulmányok vegyes képet rajzolnak ki. Észtországban 2011-ben kimutatták, hogy a képzési programok hatásosabbak a nők, az idősebbek és az alacsonyabb képzettségűek körében, míg a tartós munkanélküliek számára kevésbé. Horvátországban a tréningeknek nem volt jelentősebb hatása a hosszú-távú munkanélküliség csökkentésére. Csak egyes speciális csoportok elhelyezkedési esélyei nőttek a programok következtében.

Az egyik leghatásosabb eszköz a tartós munkanélküliség csökkentésére a bértámogatás. Ez a fajta aktív munkaerő-piaci eszköz a támogatott munkaerő iránti keresletet növelheti, amely formájában két féle lehet: a programban résztvevők bérének bizonyos hányadát fizeti az állam, vagy egyes járulékfizetések alól mentesítheti részben vagy teljesen a vállalatot. A tartós munkanélküliséget szándékozták csökkenteni ezzel az eszközzel Belgiumban, Bulgáriában, Németországban és Svédországban. Németországban a célzott bértámogatási program csak a munkanélküliek egy kis részét célozza meg. Ausztriában a helyi munkaügyi hivatalok a munkáltatókkal egyeztetve állapítják meg bértámogatás mértékét és idejét, szem előtt tartva a regionális problémák súlyosságát. **Hollandiában, Svédországban és Horvátországban is ki tudták mutatni a hatástanulmányok a bértámogatások pozitív hatásait.**

A direkt munkahelyteremtés egyik legelterjedtebb formája a közfoglalkoztatás. Ezzel az aktív munkaerő-piaci eszközzel újra vissza lehet terelni a tartós munkanélkülieket a munka világába. **Az állam által létrehozott munkahelyeket nem az értékteremtés, munkatermelékenység szempontjából kell vizsgálni, hanem mint egy segítségnyújtást, amelyet a tartós munkanélküliek számára biztosítanak a kormányok.** A közfoglalkoztatásnak az elsődleges feladata, hogy újra megismertesse a munkát a régóta állás nélkül lévőkkel, valamint munkatapasztalatot tudjanak szerezni a program alatt. **Elméletileg ennek növelnie kéne a tartós munkanélküliek elhelyezkedési esélyeit, amely a gyakorlatban nem mindig teljesül.**

Számos országban vannak közmunkaprogramok: például Csehországban, Lettországon, Magyarországon, Máltán, Szlovákiában és Horvátországban. Lettországon 2009–11 között több mint 70 ezer ember vett részt a közfoglalkoztatásban, és 22 százalékuk hat hónap után el tudott helyezkedni az elsődleges munkaerőpiacon.

A hatásvizsgálatok gyakran semleges, de már negatív hatásokat is kimutattak. Lettországon és Szlovákiában is megkérdőjelezték a közfoglalkoztatás pozitív hatását a tartós munkanélküliségre. Horvátországban egy 2011-es tanulmány szerint egyenesen nőtt a tartós munkanélküliek aránya, de ez amiatt fordulhatott elő, hogy aktivizálták az embereket. Magyarországon arra az eredményre jutottak a kutatások, hogy a közmunkaprogramok hatástalanok voltak a tartós munkanélküliség elleni küzdelemben.⁶ A közmunkaprogramok

⁶ Csoba, J. and Nagy, Z. E (2011): 'Magyarországi képzési, bértámogatási és közfoglalkoztatási programok hatásvizsgálata. Munkaerőpiaci Tükör, MTA KTI-OFA <http://econ.core.hu/kiadvany/mt.html>

ennek megfelelően bár bővíthetik az aktivitást, a munkanélküliség természetes rátáját is érdemben emelhetik, így a foglalkoztatási hatásuk általában semleges.

A tartós munkanélküliség megelőzésében fontos szerepe van a munkaügyi hivataloknak. Megfelelő szakembergárda képes lehet időben észlelni az egyes munkanélküliek esetében a tartós munkanélküliségre utaló jeleket. Ennek fényében egyedi problémakezelést lehet alkalmazni, amely jelentősen megnövelheti az állástalanok elhelyezkedési esélyeit.

4. Munkaerő-piaci tendenciák

A munkaerő-piaci aktivitás kis mértékben, de tovább bővült 2012 augusztusában, valamint a foglalkoztatottak száma is emelkedett. **A Munkaerő-felmérésből származó statisztikákat azonban nem támasztják alá a gazdasági folyamatok.** Csak a közfoglalkoztatás nőtt érdemben, miközben a versenyszféra foglalkoztatottsága visszafogottabb volt. A munkanélküliség bár tovább csökkent, de továbbra is laza a munkaerőpiac. A bérek csak az adminisztratív intézkedések miatt növekedhettek érdemben, ami a rendszeres keresetek emelkedésében nyilvánult meg.

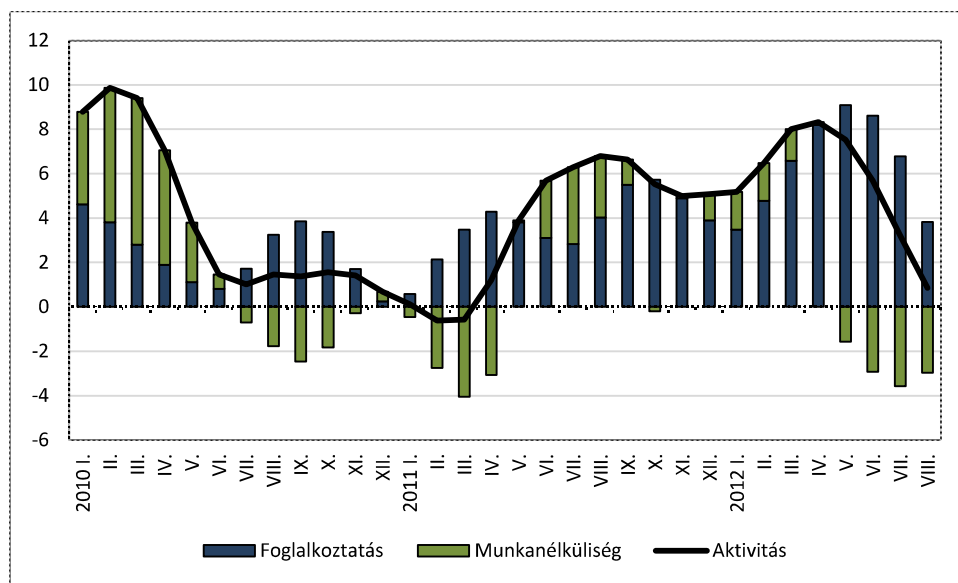
A gazdaságilag aktívak száma a szezonálisan kiigazított adatok alapján már több mint egy éve folyamatosan emelkedik, a létszám 2012 nyolcadik hónapjában ezer fővel nőtt az előző hónaphoz képest, az egy évvel ezelőtti állapothoz képest pedig közel 70 ezerrel. A munkakínálatot emelő korábbi intézkedések továbbra is éreztetik hatásukat (nyugdíjkorhatár megemlése, rokkantsági viszony felülvizsgálata, szigorítása).

A foglalkoztatottak száma már több mint egy éve folyamatosan bővül, 2012 nyolcadik hónapjában közel 4 ezer fővel nőtt az előző hónaphoz képest. A foglalkoztatottak aránya a 15–74 éves korosztályon belül elérte az 50,7 százalékot, amelyre utoljára 2008 harmadik negyedévében volt példa. **A foglalkoztatottság növekedésének egy része csak a közfoglalkoztatottság fellendülésének volt köszönhető.**

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a munkaerő-felmérés adatait becslési bizonytalanság övezi, ezért a jelenlegi dinamikus munkakereslet bővülést érdemes némi távolságtartással kezelni. Különösen annak fényében igaz ez, hogy a másik munkaügyi statisztika, az intézményi adatok jelentősen eltérő tendenciákról tanúskodnak. A négy fő feletti vállalkozásoknál, intézményeknél az alkalmazottak létszáma 24 ezer fővel csökkent az előző év azonos időszakához képest, amelyhez a vállalati szféra 44 ezres szűkülése járult hozzá. **A négy fő feletti vállalkozások munkakereslet csökkenését a közmunkaprogramok felfutása sem tudta ellensúlyozni: a költségvetési intézményekben egy év alatt 18 ezer fővel nőtt a foglalkoztatottak létszáma.** A két statisztika közötti különbséget magyarázhatja, hogy a munkaerő-felmérés statisztikáiban megjelenik a fekete foglalkoztatottság egy része és az öt főnél alacsonyabb vállalatok alkalmazottjai, azonban ez sem feltétlenül elegendő ahhoz, hogy a jelentős differenciát megmagyarázzuk.

A munkanélküliség augusztusban tovább tudott csökkenni, és így 10,8 százalék volt az állástalanok aránya. Azonban az éves átlag még így is 11 százalék. Az állástalanok csoportján belül továbbra is magas, de folyamatosan csökken azoknak az aránya, aki már több mint egy éve keresnek állást, így az átlagos keresési idő 17,4 hónapra csökkent.

2. ÁBRA: AZ AKTÍVAK, FOGLALKOZTATOTTAK ÉS MUNKANÉLKÜLIEK SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA AZ ELŐZŐ HÓNAPHOZ KÉPEST (SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTOTT, EZER FŐ)

Forrás: KSH, Századvég-számítás

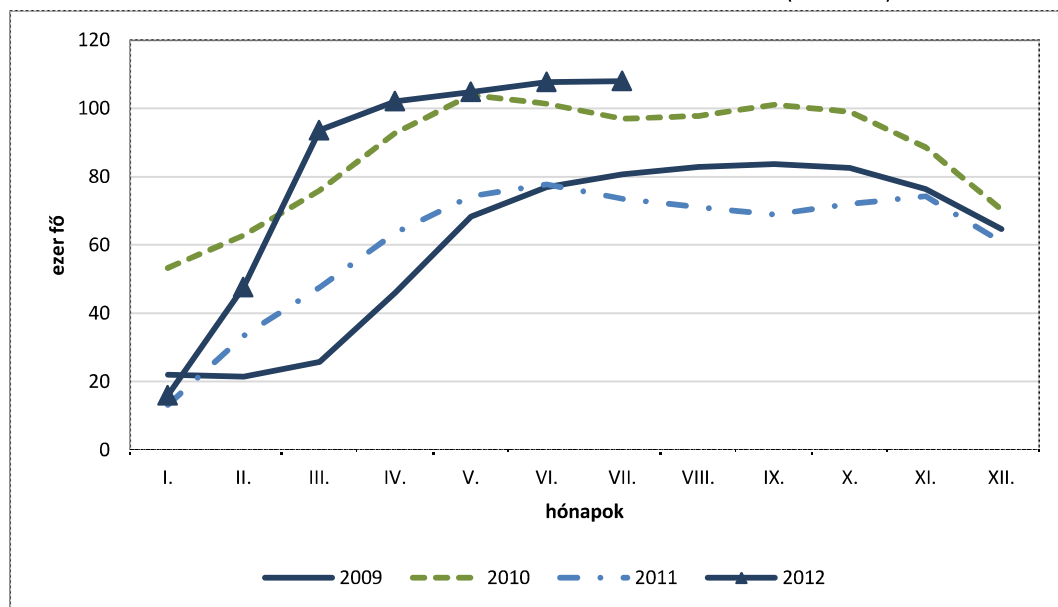
A munkanélküliek számának csökkenését az NFSZ statisztikái is alátámasztják, de a szűkülésnek adminisztratív okai is vannak. A regisztrált álláskeresők száma több mint egy éve folyamatosan csökken: 2012 augusztusában a szezonálisan kiigazított adatok alapján az előző hónaphoz képest ezer fővel voltak kevesebben bejelentve a munkaügyi hivatalokban. **Ez annak volt köszönhető, hogy a közfoglalkoztatásban résztvevők száma jelentősen nőtt, azonban a nem támogatott új álláshelyek száma folyamatosan csökkent,** így a munkaerőpiac továbbra is rendkívül laza. Azonban azt is érdemes kiemelni, hogy a munkanélküliség természetes rátája folyamatosan emelkedett az elmúlt 2-3 évben, emiatt kevésbé lett laza a munkaerőpiac, mint ahogy azt a Beveridge-görbéből kiolvasható.

A versenyszférában a munkaerő kölcsönzők által közvetített alkalmazottak létszáma folyamatosan csökkent, mivel a cégek ezeket a munkavállalókat tudják a legkisebb költséggel elbocsátani. A lassú és bizonytalan kilábalási folyamat alatt a vállalatok a részmunkaidős foglalkoztatással és a munkaerő-kölcsönzéssel bővítették a létszámukat (az elbocsátások mellett) annak érdekében, hogy csökkentsék terheiket, azonban a mostani recessziós időszakban főleg ezektől az alkalmazottaktól válnak meg.

A költségvetési szférában ismételten a közfoglalkoztatás emelkedése járult hozzá a létszámbővüléshez. A támogatott álláshelyek nélkül 2,1 százalékkal csökkent a szféra dolgozóinak száma a Kormány költségcsökkentő intézkedései miatt. A közfoglalkoztatás

bővülése megtört az utóbbi hónapokban, és úgy tűnik, hogy elérte éves maximumát (107 ezer fő).

3. ÁBRA: A KÖZFOGLALKOZTATOTTAK LÉTSZÁMA (EZER FŐ)

Forrás: KSH

A nemzetgazdasági bruttó átlagkeresetek 7,1 százalékkal nőttek 2012 júniusában: a versenyszféra bérei 9,2 százalékkal bővültek, és a költségvetési szféra javadalmazása öt hónap után újra növekedni tudott az előző év azonos időszakához képest.

A versenyszféra rendszeres béreinek növekedési üteme továbbra is magas az adminisztratív béremeléseknek köszönhetően. Idén júliusban a jutalmaktól és prémiumoktól megtisztított bruttó átlagkeresetek 8 százalékkal emelkedtek az előző év azonos időszakához viszonyítva. A vállalatok munkaerőköltségének bővülése azonban ettől elmaradt, mivel az állam az 5 százalék feletti béremelést kompenzálta, valamint a jutalmak és bónuszok visszaszorításával is csökkentek a terhek a szférában. A bruttó átlagkeresetek legjobban az ingatlanügyek ágában nőttek, ami annak köszönhető, hogy az alacsonyabb bérű alkalmazottaktól válhattak meg a vállalatok, mivel a szféra alkalmazottainak létszáma 10 százalékkal csökkent egy év alatt. A kiugró dinamika így elsősorban az összetételhatással magyarázható. A mezőgazdaságban és az információ, kommunikáció ágban szintén átlag feletti volt a keresetek dinamikája, miközben az ágazati különadók és rossz gazdasági teljesítmény miatt a pénzügyi vállalatoknál visszafogottabb volt a bérek növekedése.

A költségvetési szféra bruttó bérei az idei év hatodik hónapjában 0,9 százalékkal emelkedtek. A szektor béreire a közfoglalkoztatottak volumene és összetétele negatívan hat, amit az egészségügyi dolgozók béremelése ellensúlyozni tudott. Idén 20 milliárd forintot szánnak az egészségügyi dolgozók béremelésére, amelyek visszamenőleg kifizettek júliusban. Emiatt lehetett az, hogy a nemzetgazdasági ág dolgozóinak keresete 52 százalékkal nőhetett.

5. Foglalkoztatáspolitikai eszközök

A foglalkoztatáspolitikai eszközökben résztvevők száma az előző év azonos időszakához képest jelentősen, 9 százalékkal nőtt. Leginkább a képzésben részesülők száma emelkedett, amely pozitívként értékelhető. Természetesen a programok megítélése nem csak a résztvevők számának változásának, hanem az eszköz hatékony felhasználásának is a függvénye. Az is fontos, hogy a képzések minél jobban illeszkedjenek a piaci követelményekhez, és az egyéni képességeknek megfelelő legyen az oktatási program. A helyközi utazási támogatások alacsony szám, valamint csökkenés viszont negatívként értékelhető, mivel a mobilitás ösztönzése az egyik elsődleges szempont. A bértámogatásban résztvevők száma összességében csökkent az előző évhez viszonyítva. A Nemzeti Foglalkoztatási Alapban még bőven vannak források ilyen célokra, valamint a szakképzési hozzájárulásból befolyt összegek is magasak. Így fontos, hogy nagyobb prioritást élvezzen ez az eszköz, ami segítheti az állástalanok elhelyezkedését, és hatékony eszköze lehet a hosszú távú munkanélküliségi ráta csökkentésének.

1. TÁBLÁZAT: AKTÍV ESZKÖZÖKBEN RÉSZTVEVŐK SZÁMA (FŐ)

	2012. augusztus	Változás	
		2012. júliushoz viszonyítva (%)	2011. augusztushoz viszonyítva (%)
Foglalkoztatást elősegítő képzés támogatása	15620	-9,8	62,8
Álláskereső klubban való részvétel idejére keresetpótló juttatás	195	0,0	19,6
Bértámogatás	13466	-0,8	-3,2
Álláskeresők vállalkozóvá válását elősegítő támogatások	1783	13,4	-44,3
Közhasznú munkavégzés támogatása	202	-2,9	-15,5
Bérköltség támogatás	11892	-0,7	-3,3
Helyközi utazás támogatása	273	2,6	-26,2
Munkaadós képzés támogatása	140	-10,8	-27,1
Összesen	43571	-3,7	9,0

Forrás: NFSZ

6. Nemzetközi munkaerő-piaci trendek

A világ munkaerőpiacain továbbra is **kettős folyamat** bontakozik ki. A foglalkoztatás tendenciái 2012 augusztusában is ellentétes irányban haladtak Európában és az Egyesült Államokban. Ez a jelenség párhuzamba állítható a két régió gazdasági teljesítményével is, hiszen a **reálgazdasági visszaesés második hulláma elérte Európát és ezzel a foglalkoztatási helyzetet is rontotta**. Ezzel szemben az **észak-amerikai országban a foglalkoztatottság bővült, a konszolidáció folytatódott, az építőipar is kezdett helyreállni**. Az Európai Unió gazdaságaiban tovább folytatódott a munkaerőpiac negatív tendenciája. A világ legtöbb országára jellemző maradt a magas munkanélküliség és a jelenlegi gazdasági kihívásokat

tekintve a munkaerő-piaci helyzet stabilizálódása, esetleges javulása csak 2014-ben indulhat meg.

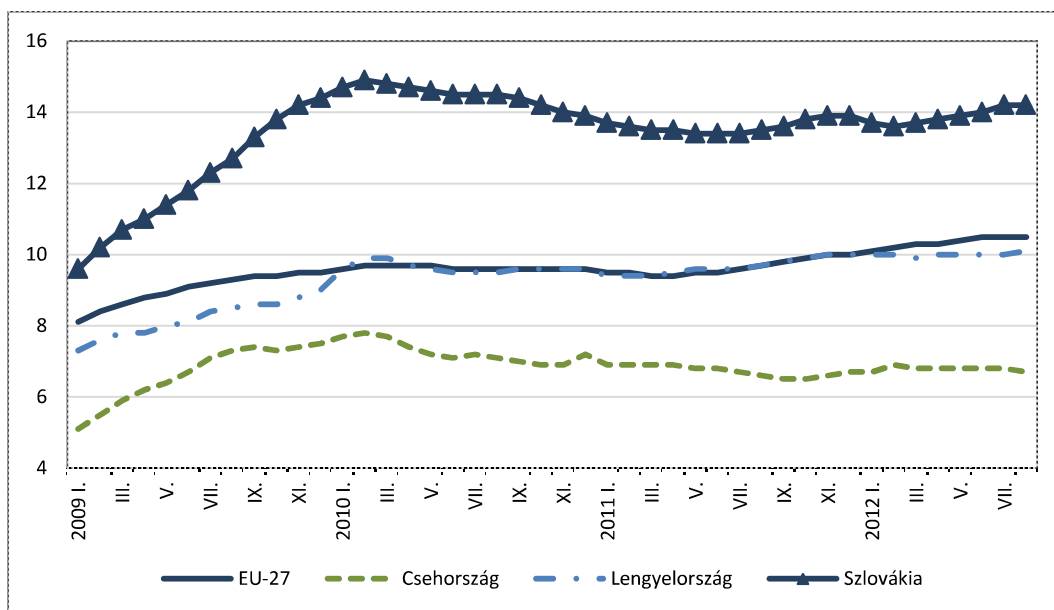
Az USA-ban tovább folytatódott a foglalkoztatottság bővülése: a legfrissebb, 2012. szeptemberi adatok szerint a foglalkoztatottság bővülése az egy évvel korábbihoz mérten 2 százalékos. A növekedés elsődleges forrása a feldolgozóipar, valamint a szolgáltató szektor volt. A munkanélküliségi ráta 2012 szeptemberében 0,3 csökkent a megelőző hónaphoz képest, 8 százalék alá tudott süllyedni. Az egy évvel korábbihoz képest 1,2 százalékponttal alacsonyabb a munkanélküliségi ráta a tengerentúli országban.

Az Európai Unió egészében tovább csökkent a szezonálisan kiigazított foglalkoztatottság: 2012 második negyedében 0,2 százalékkal volt alacsonyabb a ráta az előző évhez képest. Egyedül a szolgáltató szektorban dolgozók száma tudott bővülni az elmúlt egy év során, 0,1 százalékkal. Az iparban 1,2, a mezőgazdaságban 1,1 százalékkal süllyedt éves bázison a foglalkoztatottak száma 2012 második negyedében. Az euróövezetben gyorsult a foglalkoztatás szűkülése, mivel az előző negyedévi 0,2 után 0,5 százalékos kontrakciót regisztráltak.

A szezonálisan kiigazított munkanélküliségi ráta mind az eurózónában, mind pedig az EU 27 esetében stagnált az elmúlt hónapokban. A 2011. augusztusi átlaghoz képest a valutaövezetben 0,6 százalékponttal emelkedett a mutató, ami így 11,4 százalékon állt 2012 augusztusában. Az unió esetében a ráta 10,5 százalékos értéket ért el, ez 0,8 százalékpontos éves emelkedés. Mindkét régióban historikus csúcsra szökött az állástalanok aránya. Az aggregált számok azonban elfedik a tagországok között meglévő jelentős különbséget.

A legalacsonyabb uniós rátát 2012 augusztusában, Ausztriában (4,5 százalék), Hollandiában (5,3 százalék) és Németországban (5,5 százalék) regisztrálták. Spanyolországban már 25,1, Görögországban 25 százalék a munkanélküliek aránya, amely historikus csúcs. Az egy évvel korábbi értékekhez képest 6 tagországban csökkent vagy stagnált a ráta, miközben 21 uniós országban a mutató emelkedését regisztrálták.

4. ÁBRA: AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS A VISEGRÁDI HÁRMAK MUNKANÉLKÜLISÉGI RÁTÁI
(SZÁZALÉK, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTVA)

Forrás: Eurostat

A régiós országok közül **Csehországban ismét mérséklődött a munkanélküliségi ráta**, amely öt hónap stagnálás után 6,7 százalékra csökkent. A lassuló gazdasági teljesítmény a munkaerő keresleten is érzékelhető volt az országban. Lényegében stagnált a foglalkoztatottság 2012 második negyedévében, és csupán az exportorientált ipari ágazatokban nőtt a munkakereslet. A legnagyobb mértékű visszaesést az építőiparban regisztráltak. **A Cseh Nemzeti Bank (CNB) előrejelzése szerint a foglalkoztatottság csökkenni fog az idei évben, és csak jövőre lehet kisebb mértékű emelkedés.**

Lengyelországban emelkedett a foglalkoztatás 2012 II. negyedévében: az év/év mutató 0,3 százalékos bővülést mutat. A munkanélküliségi ráta 2012 augusztusában 10,1 százalékra állt, így az előző három hónaphoz képest 0,1 százalékponttal nőtt, az egy évvel korábbihoz képest 0,4 százalékponttal emelkedett a mutató. A ráta enyhe növekedését elsősorban a munkakínálat bővülése okozta: a gazdaságilag aktívak száma 1,2 százalékkal nőtt 2011 és 2012 első hat hónapja között. A Lengyel Nemzeti Bank előrejelzése szerint 2013-tól a gazdasági növekedés lassulásával párhuzamosan a foglalkoztatottság visszaesik.

Szlovákiában 2012 augusztusában az előző három hónaphoz képest 0,2 százalékponttal nőtt a munkanélküliség, amely 14,2 százalékos volt. A foglalkoztatottsági ráta bővülése folytatódott: az év/év emelkedés 2012 második negyedévében 0,2 százalékpontos volt. A Szlovák Nemzeti Bank prognózisa szerint a foglalkoztatottság növekedési üteme fokozatosan lassul 2012-ben, ám jövőre és 2014-ben újból gyorsabb ütemű lesz az emelkedés. A munkanélküliségi ráta 2012-ben átlagosan kismértékben emelkedhet a tavalyi évhez képest: az aktívak száma gyorsabban fog nőni, mint a foglalkoztatottak száma, így 13,9 százalékos

rátát prognosztizálnak. 2013-ban azonban a mutató 0,5, 2014-ben pedig újabb 1 százalékponttal csökkenhet.

A nemzetközi valutalap a legfrissebb prognózisa szerint Európa fejlett államaiban 2012-ben 10,2 százalékos lesz a munkanélküliségi ráta, míg jövőre 0,2 százalékponttal tovább nőhet. Németországban a tavalyi 6 százalékos szintről 5,2 százalékra csökkenhet az állástalanok aránya. Az Amerikai Egyesült Államokban azonban idén és jövőre is csökkenhet a munkanélküliségi ráta (2012-ben: 8,2 százalék, 2013-ban: 8,1 százalék).

7. Nemzeti Foglalkoztatási Alap 2012

A Nemzeti Foglalkoztatási Alap kiadási része jelentősen átalakult a 2011-es Munkaerő-piaci Alaphoz képest. Az aktív támogatásokra szánt összegek kevésbé változtak, azonban a passzív ellátásokra lényegesen kevesebbet tervezett a Kormány az álláskeresési járadék folyósítási idejének lerövidülése miatt.

A bérkompenzáció miatt a Kormánynak módosítania kellett a Nemzeti Foglalkoztatási Alap előirányzatát. A bevételi oldali főösszeget 21 milliárd forinttal kiegészítették a költségvetési támogatásokon keresztül, így 341 milliárról 362 milliárd forintra nőtt az alap forrása még májusban. Bevételi oldalról az előirányzat 66,3 százaléka teljesült eddig az első nyolc hónap alatt. A szakképzési hozzájárulásból befolyt összegek nagymértékűek, hiszen már a teljes évre tervezett összeg 104,6 százaléka befolyt az államkasszába, így az ebből befolyt bevételek már meghaladták a tervezett szintet. Az év további részében még további 20-25 milliárd forint folyhat be az alapba. A többi bevételi forrás nem közvetlenül a Nemzeti Foglalkoztatási Alapba folyik be, így azok évközi értékelése nehézkes. A nyolc hónap alatt összesen 241 milliárd forint bevétel teljesült a teljes évre tervezett 362 milliárdból.

2. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP BEVÉTELEI AZ ÉV ELSŐ HÉT HÓNAPJÁBAN (MILLIÓ FORINT)

Bevételek	módosított előirányzat	VIII. hó	teljesítés I-VIII. hó	teljesítés %-a
Járulékbevételek és hozzájárulások	246 230,0	22 183,3	184 255,2	74,8
- egészségbizt. és munkaerőpiaci járulék NFA-t megill. hányada	119 900,0	10 114,6	86 747,1	72,3
- szociális hozzájárulási adó NFA-t megillető hányada	73 630,0	6 227,6	42 409,6	57,6
- szakképzési hozzájárulás	52 700,0	5 841,1	55 098,5	104,6
Költségvetési támogatás	71 273,8	4 273,8	40 273,8	56,5
Egyéb bevételek	2 830,0	111,3	1 190,7	42,1
- területi egyéb bevétel	830,0	24,8	304,9	36,7
- központi egyéb bevétel	1 000,0	72,2	593,8	59,4
- szakképzési és felnőttképzési egyéb bevétel	1 000,0	14,3	292,0	29,2
Bérgarancia támogatás törlesztése	1 000,0	49,0	482,0	48,2
TÁMOP intézkedések bevételei	41 065,2	153,1	8 148,0	19,8
Követelés elengedés bevétele (technikai)	0,0	0,0	0,0	-
Be nem azonosított bevétel	0,0	-235,9	5 920,8	-
Költségvetés szerinti bevételek	362 399,0	26 534,7	240 270,5	66,3
Függő tételek	0,0	13,0	448,8	-
Összes bevétel	362 399,0	26 547,7	240 719,3	66,4

Forrás: Magyar Államkincstár

A kiadási oldali tételek többe elárulnak a foglalkoztatáspolitikai eszközökről, mint a bevételi oldali számok. Aktív támogatások közül a foglalkoztatási és képzési támogatásokra eddig 7,3 milliárd forintot költött az állam, ami az előirányzat teljes évre vonatkozó összegéhez képest csak 25,3 százalékos teljesítést jelent. A szakképzési és felnőttképzési támogatásokra szánt keret 36,7 százalékát használták eddig fel. **Össességében az aktív támogatások 30,4 százaléka került kifizetésre nyolc hónap alatt.**

A passzív kiadásokban teljesen más hatása van a szezonitásnak. Az álláskeresői ellátásokra az év elején általában többet kell költeni, mint az év további részében. Ez leginkább az idei és az elmúlt két évre igaz. **Mindkét esztendőben jelentősen befolyásolta a kiadásokat a közfoglalkoztatás átalakítása.** 2012 elején nagymértékben nőtt a regisztrált álláskeresői száma, mivel megszűnt a rövid időtartamú közfoglalkoztatás, és így sokan elvesztették támogatott státuszukat. Ezután bejelentkezve a munkaügyi központokba, sokan voltak jogosultak álláskeresői és foglalkoztatás helyettesítő támogatásra. **Ezért lehetett az, hogy az egész évre tervezett passzív kiadások 78,1 százalékát már kifizették.** A nyolc hónap kifizetései és az elmúlt két évben tapasztalt trend alapján úgy tűnik, hogy a passzív kiadásokra tervezett 59 milliárd forint kevés lehet, így további forrásokat kell allokálni az álláskeresői járadék kifizetésére.

3. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP KIADÁSAI AZ ÉV ELSŐ HÉT HÓNAPJÁBAN

Kiadások	módosított előirányzat	VIII. hó	teljesítés I-VIII. hó	teljesítés %-a
Aktív támogatások	31 988,3	1 963,4	10 624,0	30,4
- foglalkoztatási és képzési támogatások	25 988,3	1 575,3	7 338,9	25,3
- járulékkedvezmény megtérítés	6 000,0	388,1	3 285,0	54,8
Szakképzési és felnőttképzési támogatások	23 482,8	569,2	8 628,3	36,7
Passzív kiadások	58 700,0	3 869,4	45 851,9	78,1
- állskeresési ellátások	57 000,0	3 869,4	45 851,9	80,4
- Nyugdíjbiztosítási Alapnak átadás	1 700,0	0,0	0,0	0,0
Bérgarancia kifizetések	6 000,0	420,0	4 273,5	71,2
Működtetési célú kifizetések	300,0	9,0	62,2	20,7
Startmunka-program	132 456,3	11 164,4	81 558,8	61,6
Egyenlegtartási és kockázatkezelési keret	2 000,0	0,0	0,0	0,0
EU-s elő és társfinanszírozás	52 978,7	3 819,2	28 757,6	54,3
- TÁMOP 1.1 Munkaerőpiaci szolgáltatások és támogatások	37 511,7	2 345,6	19 046,2	50,8
- TÁMOP 1.2 Foglalkoztatást ösztönző normatív támogatások	8 500,0	1 473,6	9 711,4	114,3
- Foglalkoztathatóság és Alkalmazkodóképesség EU-s társfin.	6 967,0	0,0	0,0	0,0
Kiegészítő munkáltatói támogatás	21 000,0	2 100,3	3 580,2	19,9
Követelés elengedés kiadása (technikai)	0,0	0,0	0,0	-
Költségvetés szerinti kiadások	328 906,1	23 914,8	183 336,4	55,7
Összes kiadás	328 906,1	23 914,8	183 350,9	55,7
Összes bevétel	362 399,0	26 547,7	240 719,3	66,4
Összes kiadás	328 906,1	23 914,8	183 350,9	55,7
Egyenlegváltozás	33 492,9	2 632,9	57 368,5	171,3

Forrás: Magyar Államkincstár

Az aktív eszközök közé tartozó közfoglalkoztatás kiadásai az év elején még viszonylag alacsonyok voltak a már említett átalakítások miatt. Az év harmadik hónapjától kezdve azonban már lényegesen magasabbak voltak a kiadások, mint az első hónapban, mivel sokkal többen dolgoznak már támogatott formában. A Startmunka-programra elkülönített 132 milliárdból hét hónap alatt 81,5 milliárd forintot használt fel az állam. Júliusban a közfoglalkoztatásban több mint 100 ezer ember vett részt, akik közül mintegy 30 ezer ember a napi nyolc órás, országos programban vett részt.

A kiadási oldalt is módosított a Nemzetgazdasági Minisztérium márciusban. Magyarország 2012. évi központi költségvetéséről szóló 2011. évi CLXXXVIII. törvény X. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium fejezet, 24. Céltartalékok cím, 4. Munkavállalók adórendszer átalakítása miatti kompenzációja alcímen 21 milliárd forint a kiadási előirányzat. A hetedik hónaptól kezdve elkezdtek kifizetni a kompenzációt.

A tervezett kiadások 55,7 százalékát, azaz 183 milliárd forintot kifizettek az év első nyolc hónapjában. Az egyenleg így 57,4 milliárd forintos volt.

8. SWOT analízis

A közfoglalkoztatás az egyik erőssége és gyengesége a foglalkoztatáspolitikának. Pozitívum az, hogy sok embert vontak be az egyes programokba. Azonban negatívum abból a szempontból, hogy a közfoglalkoztatás nem támogatja a nyílt munkaerő-piacra való kijutást és hosszú távon költséges. Az álláskeresői járadék csökkenése, valamint a többi ellátás szűkülése miatt gyorsabban kell munkát találniuk a munkanélkülieknek, ennek következtében a **Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat kapacitásait növelni és racionalizálni kell. Az új Munka Törvénykönyve egy rugalmasabb munkaerőpiac** alapjait fektette le, és jogilag megalapozta a nem szokványos foglalkoztatási formákat (részmunkaidős, munkakörmegosztó). Azonban veszélyeket is hordoz magában a törvény, mivel a laza munkaerőpiaci helyzetben, mint ami most is van hazánkban, a munkaadók és munkavállalók közötti alkuhelyzetet rontja.

A munkanélküliség csökkenése megállt, azonban továbbra is kockázatok vannak a **munkaerő-piaci folyamatokban**. Az állástalanok aránya historikusan magas, és a tartós munkanélküliek nagy aránya komoly strukturális problémákról tanúskodik. A versenyszféra munkakereslete viszont folyamatosan csökken. **Az alacsony mobilitási hajlandóság is jelentősen visszafogja a foglalkoztatottság nagyobb emelkedését.** Így az állami programok erősítésére lenne szükség, amellyel a munkaerő a megfelelő térségekbe vándorolhatna.

4. TÁBLÁZAT: SWOT ANALÍZIS

Erősségek	Gyengeségek
• közfoglalkoztatás • Konvergencia Programban vállaltak betartása • új Munka Törvénykönyve	• laza munkaerőpiac • alacsony mobilitási hajlandóság
Lehetőségek	Veszélyek
• Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat hatékonyságának növelése • foglalkoztatási programok összehangolása	• munkakereslet csökkenése • programok várt hatásainak elmaradása • munkanélküliség magas maradhat